

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ПрАТ «Вищий навчальний
заклад «Міжрегіональна Академія
управління персоналом»

К. В. Муравйов
«04» липня 2025 р.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 «Право» Орленко Валентини Іванівни «Конституційні гарантії прав
людини для внутрішньо переміщених осіб»**

ВИТЯГ

**із протоколу № 12 фахового семінару кафедри національної безпеки
Міжрегіональної Академії управління персоналом
від 03 липня 2025 року**

Присутні:

члени кафедри національної безпеки: С. О. Лисенко, д.ю.н., професор,
професор кафедри; В. І. Литвиненко, д.ю.н., професор, професор кафедри;
О. П. Деніга, д.ю.н., доцент, професор кафедри; М. В. Кочеров, д.ю.н., доцент,
професор кафедри; В. О. Веклич, д.ю.н., професор кафедри; К. В. Карпова, к.е.н.,
доцент, доцент кафедри; Д. В. Шейбут, к.ю.н., доцент кафедри; Качмар Б. М.,
к.ю.н., доцент кафедри; В. В. Ровний, к.ю.н., доцент кафедри; Д. О. Маноха,
методист кафедри;

запрошені:

від кафедри інформаційної безпеки: І. В. Кукін, д.держ.упр., професор,
професор кафедри;

від кафедри публічного адміністрування: І. А. Семенець-Орлова, д.держ.упр.,
професор, завідувач кафедри;

від кафедри адміністративного, фінансового та банківського права: Ю. П. Лісовська, к.ю.н., заступник завідувача кафедри;

від кафедри управління бізнесом: О. О. Пилипченко, доктор філософії в галузі економіки.

Присутні на засіданні 13 осіб, із яких 7 докторів наук - 5 докторів юридичних наук та 2 доктори наук з державного управління, 5 кандидатів наук - 4 кандидати юридичних наук і 1 кандидат економічних наук, 1 – доктор філософії за спеціальністю «Економіка», 1 методист без наукового ступеня.

СЛУХАЛИ:

Доповідь Орленко Валентини Іванівни за темою: «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Тема затверджена Вченою Міжрегіональною Академією управління персоналом 29 червня 2022 р. (протокол № 5).

Науковий керівник – Лисенко Сергій Олексійович, доктор юридичних наук, професор, директор Інституту безпеки.

Доповідь здобувачки:

Шановний пане головуєчий! Шановні учасники поважного зібрання!

Вашій увазі пропонується дисертаційна робота на тему: «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб», що подається до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», виконана на кафедрі національної безпеки Міжрегіональної Академії управління персоналом.

Актуальність теми дослідження. Права та свободи людини вважаються найвищою цінністю, і рівень їх реалізації відображає демократичність та розвиток країни. Для внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) питання захисту їхніх прав стає особливо актуальним через труднощі, пов'язані з їх вимушеним переселенням.

Держава, як гарант прав людини, повинна забезпечувати їх захист для всіх, включно з найбільш вразливими групами населення. Конституція України гарантує

невідчужуваність прав (стаття 21) та обов'язок держави їх захищати (стаття 22). Для переселенців важливим є захист прав на житло, соціальну допомогу, охорону здоров'я та працю, які часто порушуються через їхній статус. Україна також зобов'язалася дотримуватись міжнародних стандартів, зокрема в рамках угод з Європейським Союзом [78].

В умовах війни та триваючих бойових дій на території України, питання внутрішньо переміщених осіб залишається надзвичайно актуальним. На початок жовтня 2024 року в Україні зареєстровано 4,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Серед них найбільшу частку становлять діти – 972 тисячі. За ними йдуть пенсіонери у віці від 61 до 70 років, кількість яких становить 729 тисяч осіб. Переселенців у віці від 31 до 40 років нараховується 656 тисяч. Найменш численна група – це люди старше 100 років, яких по всій країні зареєстровано 1 431 особу [24]. Ці люди вимушені були залишити свої домівки через бойові дії та окупацію певних територій України, зокрема внаслідок триваючої війни та агресії з боку росії.

Попри наявність законодавчої бази, яка включає низку законів та постанов, внутрішньо переміщені особи досі стикаються з низкою проблем, таких як затримки у виплатах, відсутність доступного житла та обмежений доступ до медичних послуг. Держава, співпрацюючи з міжнародними організаціями, активно працює над покращенням ситуації через впровадження нових програм підтримки. Забезпечення конституційних прав ВПО залишається одним із ключових завдань державної політики, що сприятиме соціальній стабільності та зміцненню демократичних інститутів.

Зокрема, проблеми загального правового статусу особи піднімались у працях С. Алексєєва, М. Вітрука, А. Колодія, В. Корельського, Б. Лазарева, О. Малька, Г. Мальцева, Н. Матузова, А. Олійника, Н. Оніщенко, А. Панчишина, В. Патюлина, М. Рабіновича, В. Селіванова, О. Скаун, М. Строговича, О. Сурілова та ін. Правовий статус особи досліджувався такими вченими, як В. Авер'янов, О. Андрійко, Н. Армаш, Г. Атаманчук, О. Бандурка, Д. Бахрах, Ю. Битяк, І. Бородін, М. Бояринцева, І. Голосніченко, П. Діхтієвський, Ю. Дьомін, Є. Додін, Р. Калюжний, Л. Кисіль, Л. Коваль, А. Комзюк, Є. Кубко, Д. Лук'янець, В. Манохін,

В. Опришко, І. Пахомов, Г. Петров, А. Селіванов, В. Стефанюк, Ю. Тихомиров, М. Тищенко, В. Цветков, Ю. Шемчушенко та ін.

Важливе значення для роботи також становить доробок учених, які досліджували проблеми правового і адміністративно-правового забезпечення статусу особи, серед яких В. Бевзенко, А. Берлач, К. Волинка, В. Головка, А. Денисов, О. Дручек, Р. Ігонін, І. Ієрусалімова, Є. Колесников, В. Колпаков, І. Ковлер, Д. Негреша, В. Олефір, А. Селіванов, К. Степаненко, С. Стеценко, Б. Стародубський, Г. Тимчик, Ю. Юдін та багато ін.

Важливу роль у дослідженні статусу внутрішньо переміщених осіб відіграють праці в галузі міграційного права та міжнародного права біженців. Ці дослідження охоплюють різні аспекти захисту прав ВПО, включаючи їхню інтеграцію та соціальний захист. Зокрема, значний внесок у цю тему зробили такі науковці, як О. Бандурка, Є. Вакуленко, Д. Ворона, О. Кузьменко, І. Марченко, Р. Мельник, А. Монаєнко, С. Мосьондз, В. Палько, В. Потапов, Ю. Римаренко, Л. Стельмашук, Л. Столбова та Н. Тиндик.

Проблеми, пов'язані з внутрішнім переміщенням, є новими для української правової науки, але вони вже давно стали предметом дослідження у сфері міжнародного права. Цією темою займалися такі зарубіжні дослідники, як С. Беау, Н. Ван Хієр, Ф. Денг, С. Кастл, Р. Кохен, В. Кьолін, Е. Муні та Б. Старк. Серед українських дослідників, які аналізували різні аспекти проблем, з якими стикаються ВПО, можна виділити О. Балакіреву, І. Беззуб, Г. Виноградову, Т. Доронюк, К. Крахмальову, О. Малиновську, В. Надрагу, А. Солодька та О. Фесенка.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планової теми Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему: «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (номер державної реєстрації 0119U100492).

Метою дисертаційного дослідження є провести теоретичний аналіз конституційних гарантій прав ВПО в Україні та запропонувати науково обґрунтовані пропозиції для їх вдосконалення на основі позитивного міжнародного досвіду.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі задачі дослідження:

- охарактеризувати поняття конституційних прав і свобод людини з метою визначення їх основоположної ролі у захисті прав внутрішньо переміщених осіб;
- дослідити історичні передумови розвитку конституційних гарантій прав людини, щоб виявити ключові етапи становлення сучасних механізмів правового захисту;
- визначити правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні для систематизації основ правового забезпечення їхнього захисту;
- виявити недоліки та прогалини у чинному законодавстві України щодо захисту прав ВПО та запропонувати можливі напрями їх усунення;
- дослідити міжнародно-правові стандарти щодо захисту прав ВПО з метою виявлення ефективних практик та можливостей їх адаптації до українського законодавства;
- оцінити організаційне та ресурсне забезпечення реалізації конституційних гарантій прав ВПО в Україні для розробки практичних рекомендацій з підвищення їх ефективності;
- запропонувати напрями удосконалення конституційно-правового регулювання прав ВПО в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та специфіки національного законодавства.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають в процесі реалізації конституційних гарантій прав ВПО в Україні.

Предмет дослідження – конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Методи дослідження. Для забезпечення об'єктивності, всебічності та повноти дослідження, а також для отримання науково обґрунтованих і достовірних результатів у кваліфікаційній магістерській роботі використано сукупність

філософсько-світоглядних, загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання.

Зокрема, *діалектичний метод* застосовувався для визначення сутності конституційних гарантій прав людини та їх значення для внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Даний метод дозволив дослідити еволюцію конституційних гарантій в Україні та їх вплив на захист прав ВПО в сучасних умовах (підрозділи 1.1–1.3). *Історико-правовий метод* використовувався для дослідження історичних передумов розвитку правового статусу ВПО та становлення відповідних норм у національному законодавстві України. За допомогою цього методу вдалося простежити еволюцію законодавчих актів, що регулюють права ВПО, та їхню адаптацію до міжнародних стандартів (підрозділи 1.2; 2.1; 2.2). *Системний аналіз* було застосовано для комплексного дослідження правового забезпечення конституційних гарантій прав ВПО та діяльності органів державної влади щодо їхнього захисту. Цей метод дозволив розглянути правовий механізм підтримки ВПО як цілісну систему, включаючи нормативно-правову базу, інституційні механізми та адміністративно-правові процедури (підрозділи 2.2; 3.1). *Структурний метод* використовувався для аналізу взаємодії та організаційної структури державних органів і органів місцевого самоврядування, відповідальних за реалізацію прав ВПО; дозволив оцінити їхню здатність ефективно захищати права внутрішньо переміщених осіб на практиці (підрозділи 2.1; 2.2). *Функціональний метод* допоміг дослідити компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері захисту прав ВПО, що дало змогу оцінити ефективність їхніх функцій у реалізації конституційних гарантій; також використовувався для аналізу процедур і програм, що спрямовані на підтримку ВПО (підрозділи 2.1–2.3). *Метод документального аналізу* застосовувався при вивченні нормативно-правових актів і документів, що регулюють права ВПО в Україні; дозволив провести детальний аналіз законодавчих норм, оцінити їхню відповідність міжнародним стандартам і виявити прогалини в правовому регулюванні (підрозділи 2.1; 2.2; 3.2). *Порівняльно-правовий метод* використовувався для аналізу законодавства різних країн щодо конституційних гарантій прав ВПО; дозволив виявити ефективні моделі правового регулювання,

які можуть бути застосовані або адаптовані в Україні з урахуванням національних особливостей (підрозділи 3.1; 3.2). Метод узагальнення застосовувався при формулюванні висновків до кожного розділу дослідження та для розробки рекомендацій щодо вдосконалення конституційно-правового регулювання прав ВПО в Україні; сприяв формуванню комплексних висновків, які узагальнюють результати дослідження і пропонують напрямки вдосконалення державної політики у сфері захисту ВПО (висновки до кожного розділу).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права досліджень теоретичних і практичних проблем адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні з урахуванням зарубіжного досвіду у зазначеній сфері.

Серед результатів дослідження ознаками новизни характеризуються наступні положення:

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень конституційних гарантій прав людини для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні з урахуванням сучасного національного та міжнародного досвіду.

Серед результатів дослідження ознаками новизни характеризуються такі положення:

у перше:

- на основі системного аналізу запропоновано авторське визначення поняття “конституційні гарантії прав ВПО” як спеціального механізму захисту прав, спрямованого на забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на рівноправне життя і реалізацію основних свобод, що відрізняється тимчасовим та особливим характером в умовах внутрішньої міграції, обумовленої обставинами війни;

- визначено ключові ознаки конституційного статусу ВПО, зокрема тимчасовість, залежність правового статусу від загального правового статусу особи, а також специфічні права, обов'язки та гарантії, обумовлені їх статусом ВПО;

удосконалено:

– підходи до розмежування понять “внутрішньо переміщена особа” та “біженець” у контексті українського законодавства, що дозволяє точніше визначити правовий статус ВПО і специфіку захисту їх прав у порівнянні з іншими категоріями мігрантів;

– теоретичні положення щодо забезпечення права ВПО на соціальний захист, зокрема заборону дискримінації за ознакою переміщення внаслідок конфлікту, що деталізовані у підзаконних актах та враховують актуальні міжнародні стандарти і рекомендації;

– адміністративно-правові механізми захисту прав ВПО, зокрема через вдосконалення нормативно-правових актів щодо їх доступу до соціальних послуг, медичної допомоги, освіти та зайнятості.

набули подальшого розвитку:

– концептуальні засади конституційного захисту прав ВПО в Україні, зокрема прав на житло, соціальне забезпечення та інтеграцію у місцеві громади, з урахуванням міжнародного досвіду країн, що стикалися з проблемою внутрішньої міграції через конфлікти;

– положення щодо взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у забезпеченні прав і свобод ВПО, включаючи координацію їх дій у рамках єдиної стратегії реінтеграції ВПО в суспільство;

– критерії правового регулювання, які дозволяють узгодити національні нормативно-правові акти з міжнародними договорами та стандартами, що забезпечують права ВПО, зокрема у сфері соціального захисту, правосуддя та доступу до публічних послуг.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертації можуть бути використані у діяльності Державної служби якості освіти щодо забезпечення прав ВПО на рівний доступ до якісних освітніх послуг (довідка про впровадження №04-01/2111 від 09 грудня 2024 р.), а також у науково-дослідній роботі Міжрегіональної Академії управління персоналом (довідка про впровадження № 4723/1 від 17 червня 2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною науковою роботою. Усі теоретичні положення і висновки, які викладені у

дисертації і визначають наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, розроблені автором особисто. *Наукові статті* здобувача у фахових виданнях є одноосібними.

Інформаційна база дослідження. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні документи, закони та постанови Верховної Ради України, акти Президента України, акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, акти інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, рішення Конституційного Суду України, рішення судів загальної юрисдикції, рішення Європейського суду з прав людини, які стосуються забезпечення адміністративно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні, законодавство зарубіжних держав в частині адміністративно-правового забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб. Крім того, враховуючи як науковий, так і прикладний характер вирішуваних задач і динамічність предмету дослідження, були також використані матеріали науково-публіцистичного та аналітичного характеру.

Емпірична база дослідження. Емпіричну базу дослідження складають статистичні матеріали, інформаційні повідомлення, звіти національних громадських та міжнародних організацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, теоретичні та практичні висновки дисертації були представлені на:

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи відображені у 9 публікаціях, у тому числі, в 6 наукових статтях, 5 з яких опубліковані в наукових виданнях, що визнані в Україні як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному періодичному науковому виданні з юридичних наук, а також у 3 тезах доповідей за результатами міжнародних наукової і науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації відповідають меті та задачам дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 238 сторінок, з них 198 сторінок – основний текст, 27

сторінок – список використаних джерел (238 найменувань, з яких – 50 – іноземною мовою) і додатки – 11 сторінок.

На цьому доповідь завершено. Дякую за Вашу увагу!

ЗАПИТАННЯ:

Денег О. П., д.ю.н., проф. *Яке застосування у дисертаційному дослідженні знайшов темпоральний метод аналізу?*

Відповідь здобувачки. Дякую за запитання! Представлена дисертація присвячена аналізу історичних передумов становлення конституційних гарантій прав людини, що дало змогу визначити ключові етапи формування сучасних механізмів правового захисту в Україні. Було з'ясовано, що еволюція конституційних гарантій відображає комплекс соціально-економічних, політичних та культурних змін, які відбувалися як в Україні, так і в світі. Проголошення незалежності України стало відправною точкою для формування національної системи конституційних гарантій, і прийняття Конституції України закріпило основоположні права і свободи людини та громадянина, а також механізми їх реалізації. Конституція проголосила принципи рівності, заборони дискримінації, право на соціальний захист і доступ до правосуддя, водночас створивши систему державних органів для забезпечення та захисту прав людини. Важливим етапом стала імплементація міжнародних правових стандартів, що включає визнання міжнародних конвенцій, зокрема Європейської конвенції з прав людини, які дали Україні змогу інтегрувати провідні міжнародні практики у свою правову систему. Це також створило додаткові інструменти захисту прав, зокрема можливість звернення до Європейського суду з прав людини, що значно посилило правовий захист українських громадян.

Лісовська Ю.П., к.ю.н. *Які особливості правового статусу ВПО Ви виокремлюєте у дисертації?*

Відповідь здобувачки. Дякую за питання! У дисертаційному дослідженні визначено правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні, що дозволило систематизувати основні засади правового забезпечення їхнього захисту. Проаналізовано чинне законодавство України та міжнародні стандарти у сфері захисту прав ВПО, що дало змогу окреслити комплекс прав і обов'язків, які

держава гарантує цій категорії громадян. Встановлено, що внутрішньо переміщені особи мають особливий правовий статус, зумовлений вимушеним переселенням через збройний конфлікт чи інші кризові обставини, який надає їм спеціальні права та гарантії, включаючи доступ до житла, медичної допомоги, освіти, соціального захисту та працевлаштування. Ключову роль у регулюванні правового статусу ВПО відіграє Закон України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб", що містить основні норми та механізми захисту. Одним із принципових аспектів є гарантія недискримінації, яка забезпечує рівність у правах ВПО з іншими громадянами, незалежно від їхнього місця проживання. Також відзначено важливість спрощеного доступу до адміністративних процедур, що забезпечує безперешкодний доступ ВПО до соціальних і правових послуг. Проте аналіз виявив низку недоліків у забезпеченні доступу до житла, працевлаштування та соціальної адаптації, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення правового регулювання. Важливе значення має врахування міжнародних стандартів захисту, зокрема Керівних принципів ООН з питань переміщення, що сприяє розширенню правового захисту ВПО та їхній соціальній інтеграції.

Семенець-Орлова І.А., д-р держ.упр., професор. *Які основні результати здійсненого Вами аналізу міжнародно-правових стандартів щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб?*

Відповідь здобувачки. Дякую за питання! У представленому дисертаційному дослідженні проведено аналіз міжнародно-правових стандартів щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб для виявлення ефективних практик, які можуть бути інтегровані в українське законодавство з метою посилення захисту прав ВПО. Особливу увагу приділено Принципам захисту ВПО, розробленим ООН, які визнають особливий статус цієї категорії та включають комплексну систему їх підтримки — доступ до житла, медичної допомоги, соціальної підтримки, захист від дискримінації та можливості реінтеграції в громади. Також досліджено значення Європейської конвенції з прав людини та інших регіональних угод, як-от Конвенції Африканського Союзу, що підкреслюють важливість правової рівності, соціальних та економічних прав, а також відповідальності держав за надання гуманітарної допомоги та забезпечення

безпеки для ВПО. З огляду на ці стандарти, для України важливо адаптувати найкращі міжнародні практики шляхом внесення змін до національного законодавства, особливо в умовах воєнного стану, а також розробити механізми співпраці з міжнародними організаціями для ефективного впровадження цих стандартів на практиці.

Ровний В.В., к.ю.н. *На яких суттєвих проблемах та прогалинах у здійсненому аналізі чинного законодавства України щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб Ви зосереджуєтесь в роботі?*

Відповідь здобувачки. Дякую за запитання! Зокрема, відзначено невизначеність і нестабільність правового статусу ВПО, які спричиняють різночитання у застосуванні норм та обмежують ефективний захист їхніх прав. Також ідентифіковано недостатню адаптацію національного законодавства до міжнародних стандартів, що створює для ВПО труднощі в доступі до базових послуг, таких як медична допомога, соціальні послуги та житло. До цих проблем додаються складність бюрократичних процедур та обмеженість фінансових ресурсів, що ускладнює забезпечення належної підтримки ВПО, а також відсутність системного підходу до їхньої інтеграції в громади, що призводить до соціальної ізоляції. Для подолання цих викликів у дослідженні запропоновано низку заходів, серед яких розробка чіткого правового статусу ВПО, адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів, спрощення адміністративних процедур для надання соціальної допомоги, залучення додаткових фінансових ресурсів, зокрема з підтримкою міжнародних організацій, та впровадження програм інтеграції ВПО у громади.

ВИСТУПИ:

Семенець-Орлова І.А., доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного адміністрування (рецензент):

У представленій дисертації проведено оцінку організаційного та ресурсного забезпечення реалізації конституційних гарантій прав внутрішньо переміщених осіб в Україні, яка виявила низку проблем, що знижують ефективність захисту цієї вразливої групи. Зокрема, було встановлено, що обмеженість фінансових ресурсів,

виділених на підтримку ВПО, часто призводить до затримок виплат і недостатнього забезпечення житлом та соціальними послугами. Крім того, спостерігається недосконала координація між державними органами, відповідальними за реалізацію програм для ВПО, що ускладнює доступ до необхідної допомоги та послуг. Важливо також зазначити, що недостатня інтеграція цифрових технологій і прозорих процедур у систему соціальної підтримки уповільнює процеси та створює додаткові бар'єри для ВПО. Виходячи з цього, для підвищення ефективності організаційного та ресурсного забезпечення доцільно розробити і впровадити прозорі, спрощені адміністративні процедури, забезпечити належне фінансування програм для ВПО та посилити міжвідомчу координацію. Окрім того, розширення співпраці з міжнародними партнерами дозволить забезпечити додаткові ресурси та залучити цінний досвід, що сприятиме покращенню системи підтримки ВПО в Україні та зміцненню конституційних гарантій їхніх прав.

Дисертантка рекомендує відповідний перегляд національного законодавства в сфері забезпечення конституційних гарантій прав людини для внутрішньо переміщених осіб.

Як на мене, авторці варто було б ретельніше проаналізувати різне тлумачення підходів до конституційного забезпечення прав людини в умовах нестабільного контексту, надзвичайних обставин та кризового середовища, розглядаючи предметно можливості держави щодо гарантій прав людини, зважаючи на виклики війни, що триває який рік підряд.

Загальний висновок. Дисертація Валентини Орленко за темою: «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 року № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), результати

дисертаційного дослідження повністю відображені у наукових публікаціях, кількість яких складає 9 наукових праць, у тому числі в 5 статтях у наукових фахових виданнях з державного управління, 1 статті у наукометричній базі Scopus, а також 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, вирізняється науковим стилем, є цілісною, завершеною науковою працею, що містить належний рівень наукової новизни, а її авторка Орленко Валентина заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Лісовська Ю.П., кандидат юридичних наук, заступник завідувача кафедри адміністративного, фінансового та банківського права (рецензент):

Шановні колеги! Представлене дисертаційне дослідження аналізує міжнародний досвід та специфіку національного законодавства України, що дозволяє визначити основні напрями вдосконалення конституційно-правового регулювання прав внутрішньо переміщених осіб. Перш за все, наголошується на важливості розробки спеціалізованих законодавчих актів, які комплексно регулюватимуть права ВПО, охоплюючи доступ до житла, соціальних послуг, працевлаштування, медичної допомоги та освіти. З огляду на це, доцільно також удосконалити механізми судового захисту прав ВПО, забезпечивши їх ефективність і доступність, а також передбачити компенсацію за втрату або пошкодження майнового статусу. Особливо актуальним є інтегрування міжнародних стандартів, зокрема Рамкових принципів ООН щодо захисту ВПО, до національного законодавства, що сприятиме підвищенню відповідності українських нормативних актів міжнародним зобов'язанням у сфері прав людини. Крім того, зміцнення міжвідомчої координації та розширення ресурсної бази стане важливим кроком для підвищення ефективності реалізації прав ВПО. Загалом, ці заходи дозволять Україні створити стійку та ефективну систему захисту та інтеграції ВПО, яка відповідатиме як національним, так і міжнародним стандартам прав людини.

Щодо пропозиції для покращення роботи варто вказати на потребі більш чітко конкретизувати низку виявлених недоліків в нормативно-правових актах

щодо конституційних гарантій забезпечення прав людини – більш конкретно у розрізі різних прав.

Загалом, можемо зробити висновок, що дисертація Валентини Орленко за темою: «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» відповідає вимогам такого типу досліджень, а результати дисертації повністю відображені у 9-ти наукових публікаціях. Загалом, це дисертаційне дослідження може бути рекомендовано до представлення до захисту в спеціалізовану вчену раду.

УХВАЛИЛИ:

Дисертація Орленко Валентини Іванівни за темою: «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» є самостійним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, оформленим відповідно до встановлених вимог.

Актуальність теми та її зв'язок із планами науково-дослідних робіт.

Права та свободи людини вважаються найвищою цінністю, і рівень їх реалізації відображає демократичність та розвиток країни. Для внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) питання захисту їхніх прав стає особливо актуальним через труднощі, пов'язані з їх вимушеним переселенням.

Держава, як гарант прав людини, повинна забезпечувати їх захист для всіх, включно з найбільш вразливими групами населення. Конституція України гарантує невідчужуваність прав (стаття 21) та обов'язок держави їх захищати (стаття 22). Для переселенців важливим є захист прав на житло, соціальну допомогу, охорону здоров'я та працю, які часто порушуються через їхній статус. Україна також зобов'язалася дотримуватись міжнародних стандартів, зокрема в рамках угод з Європейським Союзом [78].

В умовах війни та триваючих бойових дій на території України, питання внутрішньо переміщених осіб залишається надзвичайно актуальним. На початок жовтня 2024 року в Україні зареєстровано 4,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб. Серед них найбільшу частку становлять діти – 972 тисячі. За ними йдуть пенсіонери у віці від 61 до 70 років, кількість яких становить 729 тисяч осіб. Переселенців у віці від 31 до 40 років нараховується 656 тисяч. Найменш численна

група – це люди старше 100 років, яких по всій країні зареєстровано 1 431 особу [24]. Ці люди вимушені були залишити свої домівки через бойові дії та окупацію певних територій України, зокрема внаслідок триваючої війни та агресії з боку росії.

Попри наявність законодавчої бази, яка включає низку законів та постанов, внутрішньо переміщені особи досі стикаються з низкою проблем, таких як затримки у виплатах, відсутність доступного житла та обмежений доступ до медичних послуг. Держава, співпрацюючи з міжнародними організаціями, активно працює над покращенням ситуації через впровадження нових програм підтримки. Забезпечення конституційних прав ВПО залишається одним із ключових завдань державної політики, що сприятиме соціальній стабільності та зміцненню демократичних інститутів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планової теми Міжрегіональної Академії управління персоналом на тему: «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (номер державної реєстрації 0119U100492).

Формулювання наукового завдання, нове розв'язання якого отримано в дисертації.

Метою дисертаційного дослідження є провести теоретичний аналіз конституційних гарантій прав ВПО в Україні та запропонувати науково обгрунтовані пропозиції для їх вдосконалення на основі позитивного міжнародного досвіду.

Серед результатів дослідження ознаками новизни характеризуються такі положення. *Наукова новизна одержаних результатів* полягає в тому, що робота є одним із перших комплексних досліджень конституційних гарантій прав людини для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні з урахуванням сучасного національного та міжнародного досвіду.

Серед результатів дослідження ознаками новизни характеризуються такі положення:

уперше:

- на основі системного аналізу запропоновано авторське визначення поняття “конституційні гарантії прав ВПО” як спеціального механізму захисту прав, спрямованого на забезпечення права внутрішньо переміщених осіб на рівноправне життя і реалізацію основних свобод, що відрізняється тимчасовим та особливим характером в умовах внутрішньої міграції, обумовленої обставинами війни;

- визначено ключові ознаки конституційного статусу ВПО, зокрема тимчасовість, залежність правового статусу від загального правового статусу особи, а також специфічні права, обов'язки та гарантії, обумовлені їх статусом ВПО;

удосконалено:

- підходи до розмежування понять “внутрішньо переміщена особа” та “біженець” у контексті українського законодавства, що дозволяє точніше визначити правовий статус ВПО і специфіку захисту їх прав у порівнянні з іншими категоріями мігрантів;

- теоретичні положення щодо забезпечення права ВПО на соціальний захист, зокрема заборону дискримінації за ознакою переміщення внаслідок конфлікту, що деталізовані у підзаконних актах та враховують актуальні міжнародні стандарти і рекомендації;

- адміністративно-правові механізми захисту прав ВПО, зокрема через вдосконалення нормативно-правових актів щодо їх доступу до соціальних послуг, медичної допомоги, освіти та зайнятості.

набули подальшого розвитку:

- концептуальні засади конституційного захисту прав ВПО в Україні, зокрема прав на житло, соціальне забезпечення та інтеграцію у місцеві громади, з урахуванням міжнародного досвіду країн, що стикалися з проблемою внутрішньої міграції через конфлікти;

– положення щодо взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування у забезпеченні прав і свобод ВПО, включаючи координацію їх дій у рамках єдиної стратегії реінтеграції ВПО в суспільство;

– критерії правового регулювання, які дозволяють узгодити національні нормативно-правові акти з міжнародними договорами та стандартами, що забезпечують права ВПО, зокрема у сфері соціального захисту, правосуддя та доступу до публічних послуг.

Повнота викладення матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Дисертація Орленко Валентини є самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні та методологічні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, що дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі теоретичні напрацювання, практичні рекомендації, висновки та пропозиції, які отримані в ході дисертаційного дослідження, розроблені здобувачем самостійно.

Дисертацію виконано та обговорено на кафедрі національної безпеки Міжрегіональної Академії управління персоналом. Основні ідеї та положення було оприлюднено на наукових конференціях, семінарах та конгресах.

Основні наукові результати дисертації опубліковано в 9 наукових працях, зокрема в 4 статтях в наукових фахових виданнях України з напрямку, 1 статті у виданні, що входить у наукометричну базу Scopus, 3 тезах за матеріалами науково-практичних конференцій.

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Орленко, В. (2023). Нормативно-правове регулювання протидії нелегальної міграції в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, (1 (64), 13-18, <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.1.2>.

2. Орленко, В. (2023). Сучасне розуміння прав і свобод людини та їх міжнародно-правові стандарти. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, (2 (62), 99-104? <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2022.2.15>.

3. Орленко, В. І. (2024). Вплив воєнного стану на реалізацію основних прав і свобод громадян: правовий аналіз. *Експерт: парадигми юридичних наук і*

державного управління, 2(30), 46-51, [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-2\(30\)-46-51](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2024-2(30)-46-51).

4. Орленко, В. (2024). Міжнародні механізми захисту прав людини: ефективність та проблеми імплементації, *Юридичний науковий електронний журнал*, № 10/2024, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-10/134>, http://lsej.org.ua/10_2024/136.pdf.

5. Орленко, В. (2024). Роль ОБСЄ у реалізації міжнародних стандартів захисту внутрішньо переміщених осіб. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Юридичні науки*, (4(72), 21-27. <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2024.4.4>.

Інші статті за темою дисертації:

6. Hromozdova, L., Usherenko, S., Vidomenko, Oksana, Demikhov, O., Derbenova, Y., Opanasiuk, Yu., Orlenko, V. (2023) Study of the Correlation between Net International Investment Position and International Migration Balance, *4th Multidisciplinary Conference for Young Researchers, Book of abstracts*, 5.-6. October 2023 Prague, Czech Republic, Publisher: Czech University of Life Sciences Prague, <https://mcyr.ftz.czu.cz/en/r-19554-news/the-mcyr-2023-book-of-abstract.html>, Scopus.

Тези доповідей:

7. Орленко, В. Конституційні гарантії прав людини в Україні в умовах сучасних викликів. Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2025. Вип. 14. С. 210-213.

8. Орленко, В. Еволюція підходу конституційних гарантій прав і свобод людини. Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2025. Вип. 14. С. 213-215.

9. Орленко, В. Забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні. Організаційно-правові аспекти публічного управління в Україні : Матеріали X Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 27 квітня 2023 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 168-170.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ЩОДО ДИСЕРТАЦІЇ:

За науковою новизною, теоретичним та практичним значення результатів дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» Орленко Валентини Іванівни «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Порушити клопотання перед Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом про утворення спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації Орленко Валентини Іванівни «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» з метою присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у складі:

Семенець-Орлова Інна Андріївна - завідувач кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», доктор наук з державного управління, професор – голова разової спеціалізованої вченої ради;

Пилипченко Олег Олександрович - доцент кафедри управління бізнесом, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом, доктор філософії за спеціальністю «Економіка» – рецензент;

Старинський Микола Володимирович - професор кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права, Сумський державний університет, доктор юридичних наук, професор – офіційний опонент;

Косілова Ольга Іванівна - доцент кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу Навчально-наукового інституту права, Державний податковий університет, кандидат політичних наук, доцент – офіційний опонент;

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ЩОДО ДИСЕРТАЦІЇ:

За науковою новизною, теоретичним та практичним значення результатів дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» Орленко Валентини Іванівни «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Порушити клопотання перед Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом про утворення спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації Орленко Валентини Іванівни «Конституційні гарантії прав людини для внутрішньо переміщених осіб» з метою присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» у складі:

Семенець-Орлова Інна Андріївна - завідувач кафедри публічного адміністрування, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», доктор наук з державного управління, професор – голова разової спеціалізованої вченої ради;

Пилипченко Олег Олександрович - доцент кафедри управління бізнесом, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом, доктор філософії за спеціальністю «Економіка» – рецензент;

Старинський Микола Володимирович - професор кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права, Сумський державний університет, доктор юридичних наук, професор – офіційний опонент;

Косілова Ольга Іванівна - доцент кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу Навчально-наукового інституту права, Державний податковий університет, кандидат політичних наук, доцент – офіційний опонент;

Бобось Олександр Леонідович - професор кафедри публічного управління та адміністрування, Заклад вищої освіти "Університет трансформації майбутнього", доктор наук з державного управління – офіційний опонент;

Результати голосування присутніх на засіданні докторів наук та кандидатів наук:

«за» – 13, «проти» – немає, «утрималося» – немає, не голосував – немає; в тому числі, за профілем поданої на розгляд дисертації: «за» – 13, в тому числі 6 докторів наук, 5 - кандидатів наук, 1 – доктор за спеціальністю «Економіка».

Головуючий міжкафедрального
фахового семінару, заступник
директора Інституту безпеки,
кандидат юридичних наук

В. В. Ровний

Секретар міжкафедрального фахового
семінару, методист кафедри

Д. О. Маноха